

DOI: 10.7596/taksad.v7i1.1230

Citation: Kılcan, B. (2018). Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. Journal of History Culture and Art Research, 7(1), 398-413. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i1.1230>

Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları*

Development of a Scale Measuring Attitudes towards Individual Peace: A Validity and Reliability Study

Bahadır Kılcan¹

Abstract

This study aims to develop a scale to measure eight-grade secondary school students' attitudes towards individual peace. The items of the scale have been prepared by the researcher based on a literature review. The study sample included 223 eight grade students from different schools in the Mamak district of Ankara for the 2015-2016 school year. At the end of the analysis, the correlation coefficients obtained from item-factor total and adjusted correlation were found to be above .21 and all items were statistically significant. In the exploratory factor analysis (EFA), the scale items were split into four dimensions: "State before Peace", "Factors for Peace", "Factors for Sulking" and "Assistance in Peacemaking". The Chi-square (X²) value appropriate for the model developed based on the results of the Confirmatory Factor Analysis (CFA) and statistical significance levels showed that the proposed model was appropriate for the collected data. Reliability coefficients tested for the whole scale and its sub-dimensions revealed that the scale was suitable to measure eight-grade secondary school students' attitudes towards peace.

Keywords: Peace, Secondary school, Individual peace, Attitude, Validity, Reliability.

* Bu çalışma 19-21 Ekim 2017, tarihinde II. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresinde Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Ü., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkiye. E-mail: bahadir@gazi.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarının belirlenmesinde kullanılacak bir ölçme aracı geliştirmektir. Ölçme aracının maddeleri araştırmacı tarafından ilgili alanyazın incelenerek hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılının bahar döneminde Ankara İli Mamak İlçesinde bulunan okullarda öğrenim gören toplam 223 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan istatistikler sonucunda ölçeğin madde-faktör toplam ve düzeltilmiş korelasyonlarında elde edilen korelasyon katsayıları .21'in üzerinde olduğu ve tüm maddelerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda ölçek maddeleri; "Barışma Öncesi Durum", "Barışma İçin Etmenler", "Küsme İçin Etmenler" ve "Barışmada Yardım" olmak üzere dört boyutta toplanmıştır. Çalışma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre ölçek için oluşturulan modele uygun Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistikî anlamlılık düzeyleri, önerilen modelin toplanan verilere uygun olduğunu göstermiştir. Ölçeğin geneline ve alt boyutlarına yönelik test edilen güvenilirlik katsayıları, ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarını ölçmede kullanılabilir nitelikte olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Barış, Ortaokul, Bireysel barış, Tutum, Geçerlik, Güvenilirlik.

Giriş

Günümüz dünyasında sosyal, politik ve ekonomik alanda yaşanan gelişmelerin, toplumdaki bireylerin sergilemiş olduğu istenmeyen davranışları engellemek konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir (Demir, 2011). Bu durumun önüne geçmek isteyen toplumlar, bir takım çabalar göstermektedirler. Toplumlar tarafından ortaya konan bu çabaların sonuçları göstermektedir ki; toplum refahına katkı sağlayacak ekonomik refahı (temel ihtiyaçlar açısından), siyasi katılımı (demokratik vatandaş olarak yaşamak), sosyal adaleti (eşitlik açısından), çatışma çözümlülüğü ve şiddetsizliği içine alan çok yönlü bir kavram olan barışın, kalıcılığını ve sürdürülebilirliğini eğitim yoluyla oluşturmak, toplum tarafından istenmedik davranışların ortaya çıkmasını engellemede fayda sağlayacağı ileri sürülebilir. Çünkü eğitimin, çeşitli sebeplerle ortaya çıkan şiddet kültürünün etkisinin en aza indirilmesi ve şiddet karşıtı bir kültürün ortaya çıkmasında barış kültürü için etkili bir rol oynadığı söylenebilir (Kerem ve Kamaraj, 2006; Stomfay-Stitz, 1993 Akt. LaSeur, 2005).

İlk insanın tarih sahnesinde var olmaya başlamasıyla ortaya çıkan bir kavram olan barış; insanların bir arada yaşamasının sonucu olarak meydana gelebilen anlaşmazlık ve çatışma durumunun sonucunda her zaman arzu edilmiş ve başta peygamberler olmak üzere birçok düşünür, filozof, devlet adamı ve eğitimci tarafından sağlanmaya çalışılmıştır (İmamoğlu ve Bayraktar, 2014; Yılmaz, 2007). Alan yazında barış kavramıyla ilgili olarak iki kavram grubu üzerinde durulmaktadır. Bunlardan birincisi savaşın, kavganın, yok olma sürecinin bitmesi ve bunun sonucu olarak vahşetten, ısraptan ve kederden kurtuluş halini ifade ederken; ikincisi ise iyi olma hali, sessizlik, birlik, beraberlik, bütünlük, uyum ve rahatlığı ifade etmektedir (Yıldıran, 2013). Bu ifadelerle altı çizilmek istenen nokta, barış kavramının bir süreç olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Diğer bir anlatımla birinci kavram olarak üzerinde durulan çatışmaların durdurulmuş olması durumu, barışın sağlandığı anlamına gelmemektedir. Bunun yanında çatışma konularının çözümlenmesi yani ikinci tanım olarak ifade edilen barışın gerçekleşmesi de gerekmektedir (Çoşkun, 2012). Barış kavramı iki farklı tanımlamaya ayrılmış olsa da aslında bütün insanların barış içinde yaşamayı istemeleri konusunda ortak bir fikir vardır. Bu ortak fikre rağmen toplumsal ve bireysel anlamda, çevremizde ve dünyada şiddet hâlâ çok yaygın bir halde bulunmaktadır. Ailede, sokakta, okulda, sportif aktivitelerde, değişik gruplar ve ülkeler arasında meydana gelen anlaşmazlıklar çoğu zaman şiddetle çözülmeye çalışılmaktadır. Oysa şiddet, sadece şiddeti körüklemekte ve hiçbir soruna sürdürülebilir çözüm

sağlamamaktadır (Mardin, 2013). Bu durumun bir sonucu olarak da gelişen beyinlerde şiddet çok canlı ve hareketli bir imaj oluştururken, barış ise daha soyut olarak terk edilmiş bir şekilde durmaktadır (Bickmore, 1997). Bu durumun üstesinden gelebilmek ve tüm insanlık tarafından arzu edilen barış kültürünün oluşabilmesi için, barışa inanan ve barış uğruna mücadele edebilecek insanların yetiştirilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen insanların yetiştirilmesi ancak, şiddetin ortaya çıkmasını engelleyen kurumlar tarafından desteklenecek "barış eğitimi" ile mümkündür (Karaman-Kepenekçi, 2010; Kenya Ministry of Education Scienceand Technology, 2014).

İlgili alanyazın tarandığında son yıllarda yapılan araştırmalar; şiddetin ortaya çıkmasını, barış eğitimi yaparak engellemesi beklenen kurumlardan olan okullarda da öğrenciler arasında şiddetin giderek yaygınlaştığı ve barış kültürünün sağlanması noktasında sorunlar yaşandığını, bununla beraber kişilerarası şiddet olaylarında artış gözlemlendiğini ve bu durumda Türkiye'deki gündelik basın ana konularından birini oluşturduğunu göstermektedir (Haskan ve Yıldırım, 2012; Sağkal, Türnüklü ve Totan, 2012).

Şiddetin yaygınlaşması durumu Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı genelgelerle de (2006/1324; 2009/09) ortaya konmaktadır. Bu genelgelerde okullarda şiddet, zorbalık ve saldırganlık olaylarının arttığı ve buna yönelik ilgili birimlerce alınması gereken önlemlerin (kurul oluşturma vb.) belirtildiği görülmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)" çerçevesinde ortaya konulan; Türkiye'de farklı şehirlerde yapılan incelemelerde, eğitim sahalarında gerçekleşen şiddet içeren olayların yabana atılmayacak kadar fazla olduğuna, Türkiye Büyük Millet Meclisi genç bireylerde ve çocuklarda şiddet içeren davranışların giderek arttığını ve bu sorunun çözümü için eğitim ortamlarında oluşan istenmeyen olayların sebeplerinin incelenerek gerekli önlemlerin ortaya konması amacıyla kurulan 10/337, 343, 356, 357 esas numaralı meclis araştırması komisyonu raporunda da yer verilmektedir (TBMM Araştırma Komisyon Raporu, 2007).

İlgili komisyon raporu, okullarda yer alan şiddetin, özellikle ergenlik çağındaki öğrencilerin yaşamlarını tehdit eder boyutlara ulaştığına dikkat çekmesi bakımından önem arz etmekte ve Türkiye için şiddetin toplumsal bir sorun haline dönüştüğünü ortaya çıkarmaktadır.

Bu sorunun üstesinden gelebilmenin yolu her ne olursa olsun yine eğitimden geçmekte ve genel anlamda toplumsal yaşamda; özelde ise okullarda çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların odağında, öğrencilerin şiddet davranışını ortaya koymalarının yerine, benimseyebilecekleri iyimser ve barışı temel alan sorunu ortadan kaldırmaya dayalı yetkinliklerin kazandırılması gelmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin hem sosyal hem de duygusal açıdan sağlıklı birer fert olmalarına katkıda bulunmak için sosyal beceri programları, çatışmayı çözme ve akran arabuluculuk eğitimleri, değerler ve karakter eğitimi gibi faaliyetler önemli görülen çalışmalardır (Sağkal, Türnüklü ve Totan, 2012). Bu çalışmalar okullarda disiplinler arası yaklaşım göz önünde bulundurularak farklı disiplinlerin öğretim programları aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak sosyal bilgiler öğretim programları hem değerler eğitimi hem de barış eğitimi açısından farklı disiplinler arasında başat bir program özelliği göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı çerçevesinde, okullarda yapılacak olan değerler eğitimi kapsamında yapılacak olan barış eğitimi aktiviteleri, özelde bireyler ve okul etrafında genelde ise toplum nezdinde huzurun sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Ancak Sağkal, Türnüklü ve Totan'ın (2012) da belirttiği gibi Türkiye'deki eğitim kurumlarında meydana gelen öğrenciler arası şiddet davranışlarının önlenmesi, öğrenciler arasındaki istenmeyen çatışma halinin barışçıl yöntemlerle istendik davranışlara dönüştürülebilmesi ve barış ortamının meydana getirilmesi için okul temelli önleyici barış eğitimi çalışmalarının yeterli sayıda olmadığı görülmektedir.

Oysa Sağkal'ın (2011) da belirttiği gibi barış eğitimi çalışmalarının özellikle ergenlik çağındaki öğrencilerin şiddete yönelimlerinin azalmasında ve onların karşıdaki bireyleri anlamak için çaba gösterme davranışlarının artmasında etkili bir program olduğu görülmektedir. Ayrıca barış eğitimlerinin öğrenciler

tarafından şiddet ve barış kavramlarına ilişkin farkındalık kazanmada, kişilerarası iletişim ve anlaşmazlık çözüm becerilerini geliştirmede etkili olduğu ortaya çıkmakta, özellikle barış eğitiminin kavramsal boyutuyla, çocukların başta kendilerini ya da toplumda yer alan başka kimseleri, başka grupları nasıl dışladıklarının ve nasıl kıymetsiz kıldıklarının farkına varmaları sağlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunların yanında, alan yazın incelendiğinde öğrencilerin Türkiye’de şiddet olgusunun ölçülmesinde kullanılan bazı ölçme araçları (Balkıs, Duru ve Buluş, 2005; Çetin, 2011; Haskan ve Yıldırım, 2012; Yumuşak ve Şahin, 2014),olmasına rağmen özellikle ergenlik çağında bulunan ortaokul öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik bir aracının olmaması bireylerin anlaşmazlık, şiddet veya çatışmadan sonra huzur ortamının sağlanmasına yönelik düşüncelerinin belirlenmesi aşamasında bir boşluğa yol açmaktadır. Bu boşluğun giderilmesi, ancak kişilerin bireysel barışa yönelik tutumlarını bilmekle mümkündür. Çünkü tutumun bireyin düşünce, duygu ve davranış eğilimlerini birbiriyle uyumlu kıldığını ve belli bir tutumun bir davranışa yol açtığı bilinmektedir. Yani bir kişinin tutumu hakkında bilgi sahibi olmanın onun göstereceği davranış hakkında da bilgi sahibi olmak manasına geldiğine yönelik açıklamalar mevcuttur (Kağıtçıbaşı, 2013).

Bu sebepten dolayı özellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerin bireysel barışa yönelik tutumlarını öğrenmek hem barış eğitiminin uygulayıcıları olan öğretmenlerin, barış eğitiminde başarılı olmalarına hem de toplum için oluşacak huzur ortamına katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak öğrencilerin, bireysel barışa yönelik tutumlarını tespit etmek ancak bilimsel veriler ışığında mümkün görünmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeği’nin (BBYTÖ) geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak amacıyla 2015-2016 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Ankara İli Mamak İlçesinde bulunan iki devlet okulu rastgele belirlenmiştir. Bu okullarda 8.sınıflarda² öğrenim gören toplam 225 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Büyüköztürk (2002) çalışma yapılacak popülasyonun, gözlenen değişken sayısının en az beş katına denk gelmesi gerektiğini belirtmektedir. Mevcut çalışmanın uygulandığı çalışma grubu çalışmanın gözlenen değişken sayısının beş katından fazladır.

Ölçeğin çalışma grubundaki katılımcılara uygulanmasının ardından iki katılımcıya ait ölçek puanları eksik doldurmalar sonucu araştırma kapsamına alınmamıştır. Geriye kalan 223 katılımcı (121 kız, 102 erkek) tarafından doldurulan ölçek formu, oluşturulan veri seti kullanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır.

Veri Toplama ve Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçme aracının geliştirilmesi amacıyla ilk başta alanyazın (Barash ve Webel, 2009; Bickmore, 1997; Erkman, 2013; Galtung, 1967; Harris, n.d.; Harris, 2000; Harris, Glowinski ve Perleberg, 1998; Karaman-Kepenekçi, 2010; Kenya Ministry of Education Scienceand Technology, 2014; Kılcan, 2016; Page, 2008; Sağkal, 2015; Tillman, 2014; Yıldırım, 2013; Yılmaz, 2003) incelenmiştir. Alanyazından edinilen bilgilerden hareketle araştırmacı 41 maddeden oluşan bir havuz oluşturmuştur. Madde havuzundaki her bir maddenin karşısına, katılımcıların maddelerde yer alan tutumsal ifadelerle katılma derecelerini görebilmek adına üç dereceli (3-Katılıyorum, 2-Kararsızım, 1-Katılmıyorum) seçenekler sunulmuş ve puanlanmıştır.

² Çalışma grubunun sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşturulmasının sebebi, barış eğitimi ile ilgili kazanımların sosyal bilgiler yedinci sınıf dersi kapsamında son bulunduğu ve öğrencilerin barış eğitimine yönelik kazanımları sekizinci sınıfa kadar kazandıkları düşüncesidir.

Taslak halinde bulunan maddeleri; bir dil bilim, üç alan uzmanı, anlatım ve içerik, imlâ ve noktalama hataları yönünden incelemiştir. Uzmanlar tarafından yapılan öneriler dikkate alınarak taslak haldeki ölçekte bulunan ifadelerden dokuzu çıkarılarak ölçekteki ifade sayısı 32'ye indirilmiştir. Bu 32 maddelik ölçek, örneklemedeki öğrencilere araştırmacı tarafından uygulama yapılan ilgili okulların öğretmenlerinden ve idarecilerinden gerekli destek alınarak uygulanmıştır. Her bir ölçeğin doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler, istatistiksel yollardan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmak üzere SPSS 17.00 ve AMOS 7.0 programlarına aktarılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler çerçevesinde 32 maddelik taslak ölçekle toplanan veriler üzerinden ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapmak üzere öncelikle; ölçeğin bütünü için görüş elde edebilmek amacıyla Kaiser-Meyer Olkin ve Bartlett Küresellik Testi değerleri incelenmiştir. Bu incelemelerden sonra ölçek üzerinde önce açımlayıcı sonra da doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) yapılmıştır. Taslak halde bulunan ölçeğin boyutlara ayrılıp ayrılmadığı temel bileşenler analizi ile ortaya konmuştur. Bu aşamadan sonra taslak halde bulunan verilerden yola çıkarak dik döndürme tekniği (Varimax) kullanılmış ve ölçekte yer alan her bir maddeye ait yük değerleri gözden geçirilmiştir. AFA ile her bir maddenin ait olduğu faktör altındaki yük değeri .30'dan küçük olan ve ölçekte yer alan farklı bir faktör altında da yük değeri olan (binişiklik gösteren) maddeler teker teker analiz dışında tutularak faktör analizi tekrarlanmıştır. Analiz dışında tutulan ölçek maddelerinden sonra geriye kalan 18 ölçek maddesi üzerinde BBYTÖ'nin geçerliği; ölçeğin toplam puan ve faktörlerine ilişkin korelasyon matrisi, madde toplam korelasyonları, madde ayırt edicilik güçleri hesaplanarak teste tabi tutulmuştur. BBYTÖ'nin güvenilirliğini test etmek içinse iç tutarlılık düzeyleri ve test-tekrar test yöntemiyle belirlenmiştir.

Bulgular

BBYTÖ'nin geçerliği için yapılan analizler

Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeği'nin (BBYTÖ) geçerlik analizleri kapsamında, başta yapı geçerliği, ölçeğin toplam puan ve faktörlerine ilişkin korelasyon matrisi ve madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır.

Yapı geçerliğini test etmek için uygulanan yöntemler

Açımlayıcı faktör analizi (AFA)

Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeği için AFA yapıp yapılamayacağına karar vermek için taslak halde bulunan veriler üzerinde Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Küresellik Testi analizleri yapılmış ve KMO değerinin 0.78 olduğu ve Bartlett Küresellik Testi değerinin ise $\chi^2 = 1502.100$; $sd=496$ ($p=0.000$) olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler yola çıkılarak 32 maddelik ölçek üzerinde AFA yapılabileceği sonucuna varılmıştır.

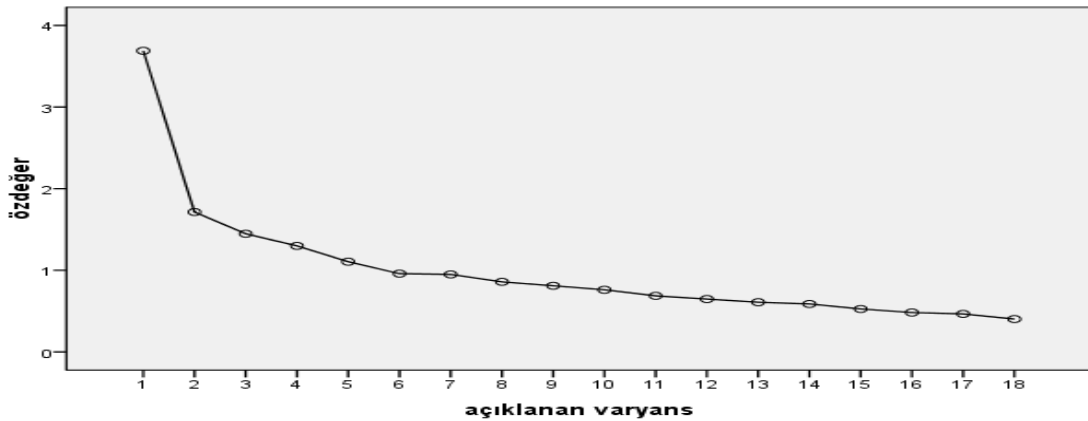
Faktör analizi, birbirleri ile bağlantılı birden fazla maddeyi bir arada toplayarak daha az sayıda kavramsal temele dayanan ve anlamlılığı olan yeni değişkenler bulmayı hedefleyen çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlandığı (Büyüköztürk, 2002) gibi, çok sayıda değişkenden meydana gelen bir yapının arkasında duran asıl yapıyı görebilmek amacıyla uygulanan yol (Şencan, 2005) olarak da tanımlanmaktadır. Öte yandan AFA'da kullanılan Temel Bileşenler Analizi ve sonrasında uygulanan dik döndürme tekniklerinden biri olan Varimax sonucunda her bir maddenin belli bir faktör altında temsil ettiği yük değeri 0.30'un altında ise ya da bir madde birden fazla faktör altında yük değerine sahip ve bu yük değerleri arasındaki fark 0.10'dan daha az ise bu maddelerin ölçek kapsamına alınmaması gerekmektedir (Çokluk, Şekerioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

Bu bağlamda oluşturulan ölçeğin kaç boyutlu olduğuna karar verebilmek adına temel bileşenler analizi yapılmıştır. Bu analiz bir faktörleştirme tekniği olarak sıklıkla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2010). Ölçeğin birbirinden bağımsız boyutlara ayrılıp ayrılmadığını ortaya koymak içinse Varimax dik döndürme tekniğinden faydalanılmış ve faktör yük değerleri incelenmiştir. Madde yük değeri 0.30'un altında kalan 6 madde ile birden çok boyut altında yük değeri bulunan ve bu yük değerleri arasındaki farkın 0.10'dan daha az olan 8 madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonrasında ise geriye kalan 18 madde üzerinde AFA işlemi yinelenmiştir. AFA sonuçları değerlendirilirken maddelerin meydana getirdikleri toplam faktör yüklerine bakılır. Faktör yük değerleri her bir maddenin ait olduğu faktörle olan ilişkisini ortaya koyan katsayı olarak tanımlanmaktadır. İstatistiki çalışmalarda maddelerin bünyesinde yer aldıkları faktörü yüksek yük değeri ile açıklanması beklenmektedir. Eğer maddelerinin bir bütün olarak ait oldukları faktörü temsili söz konusu ise bu durum o maddelerin söz konusu faktördeki yapıyı yeterince ölçtüğünün göstergesidir (Kline, 1994 akt. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

Bu işlemler sonucunda ölçekte kalan toplam 18 maddenin, dört faktör altında kümelendiği ortaya çıkmıştır. Dört faktörlü yapıdaki 18 maddelik ölçeğin KMO değerinin 0.76 olduğu ve Bartlett Küresellik Testi değerlerinin $\chi^2=654.050$; $sd=153$; $p<0.000$ olduğu saptanmıştır. Ölçekte kalan 18 maddenin döndürme işlemi yapılmadan faktör yüklerinin 0.33 ile 0.71 arasında değiştiği; buna karşılık Varimax dik döndürme tekniği uygulandıktan sonra döndürme işlemi sonrasındaki durumlarında bu faktör yük değerlerinin 0.40 ile 0.67 arasında değiştiği sonucuna varılmıştır. Ölçek kapsamında kalan maddelerin ve faktörlerin toplam varyansı açıklama oranının %45.28 olduğu saptanmıştır. Tavşancılı'a (2010) göre faktör yük değerlerinin 0.30'dan yüksek olması ve davranış bilimleri açısından birden fazla faktörlü ölçek yapılarında tüm faktörlerin açıkladığı varyans oranının %40-60 aralığında olması yeterli görülebilmektedir. Sonraki aşamada ise ölçeği oluşturan faktörlerdeki maddelerin içerikleri incelenerek faktör adları belirlenmiştir. Faktör isimlerini belirlemede, o faktördeki maddelerin yük değerleri fazla olanların içerdiği ifadelerin faktör ismi olarak kullanılabilmesi belirtilmektedir (Şencan, 2005). Bu bağlamda ölçeği oluşturan her bir faktör kendi içerisinde bulunan yüksek yük değerine sahip maddeler incelenerek isimlendirilmiştir. Bu çerçevede, "Barışma Öncesi Durum" adının verildiği faktör altında 6 madde; "Barışma İçin Etmenler" adının verildiği faktör altında 4 madde; "Küsmeye İçin Etmenler" adının verildiği faktör altında 4 madde ve "Barışmada Yardım" şeklinde isimlendirilen faktör altında ise 4 maddenin toplandığı belirlenmiştir.

Her bir faktörün öz değerlerine dayanılarak çizilmiş aşağıdaki grafikteki (Grafik 1) her iki nokta arasındaki düzlük ölçeği oluşturan bir faktörü temsil etmektedir. Grafikte, ölçekte yer alan dört faktörün temsil edildiği düzlüklerin daha dik olduğu yani toplam varyansa önemli katkıları olduğu söylenebilir. Öte yandan diğer faktörlerdeki düşüşün beşinci noktadan sonra dik olmadan eğimli bir hal aldığı yani toplam varyansa katkı düzeylerinin hem az hem de birbirine benzer düzeylerde olduğu anlamı çıkarılabilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

Grafik 1. Her bir faktöre göre öz değerler

Aşağıda AFA sonrası ölçekte kalan 18 maddenin her bir faktöre göre madde yük değerleri ile faktörlerin özdeğerleri ve varyans açıklama oranlarına ait bulgular sunulmuştur.

Tablo 1. Her Bir Faktörlere Göre BBTÖ'nin Madde - Faktör Yük Değerleri

Maddeler		F1	F2	F3	F4	
Barışma Öncesi Durum	M11 Barışmanın erdemli bir davranış olduğunu düşünüyorum.	,67				
	M22 Küs olduğum kişi barışmak isterse kabul ederim.	,64				
	M4 Barışmanın, arkadaş olan kişiler arasındaki bağı kuvvetlendirdiğini düşünüyorum.	,63				
	M20 Küs olduğum kişinin yardıma ihtiyacı olduğunda onunla barışmayı beklemeden yardım ederim.	,58				
	M10 Küs olduğum kişiyle barışmak beni mutlu eder.	,51				
	M2 Mutlu bir ortamda yaşamak için barışmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.	,40				
Barışma İçin Etmenler	M23 Öğretmenim istese de küs olduğum kişiyle barışmam.		,70			
	M29 Öğretmenlerimizin, derslerde bizi grup çalışmalarına sevk etmeleri küslükleri ortadan kaldırır.		,68			
	M26 Barışacağım kişinin, bana karşı aynı hatayı tekrar yapacağını düşünüyorum.		,61			
	M12 Arkadaşlarım, küs olduğum kişiyle barışmamı iste de barışmam.		,54			
Küsmeye İçin Etmenler	M15 Arkadaşlarıma küsmek için sebep uydurabilirim.			,70		
	M13 Küs olduğum biriyle barışmak istersem kendimi alçalmış hissederim.			,65		
	M30 Yalnız kalmayacağımı bilsem küs olduğum kişiyle barışmam.			,54		
	M25 Küs olduğum biriyle barışmak için çaba harcamam.			,49		
Barışmada Yardım	M8 Küs olduğum biriyle barışmak için arkadaşlarımdan yardım isterim.				,67	
	M6 Küs olduğum biriyle kimseye ihtiyaç duymadan barışabilirim.				,66	
	M3 Küs olduğum biriyle barışacağım zaman utanacağımı düşünüyorum.				,66	
	M1 Küs olduğum kişiyle barışmak beni heyecanlandırır.				,52	
		Özdeğer	3.69	1.71	1.45	1.30
		Açıklanan Varyans	20.50	9.52	8.04	7.22

Tablo 1’de görüldüğü üzere “Barışma Öncesi Durum” faktörü 6 maddeden oluşmaktadır. Bu faktöre ait maddelerin yük değerleri 0.40 ile 0.67 arasındadır. Faktörün ölçeğin geneline ilişkin oluşturduğu öz değer 3.69; ölçeğin genelinin varyansına katkı oranı %20,50’dir. “Barışma İçin Etmenler” faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Bu faktöre ait maddelerin yük değerleri 0.54 ile 0.70 arasında değişiklik göstermektedir. Faktörün ölçeğin geneline ilişkin oluşturduğu öz değer 1.71; ölçeğin genelinin varyansına katkı oranı ise %9.52’dir. “Küsmeye İçin Etmenler” faktörü ise 4 maddeden oluşmaktadır. Bu faktöre ait maddelerin yük değerleri 0.49 ile 0.70 arasında değişmektedir. Faktörün ölçeğin geneline ilişkin oluşturduğu öz değer 1.45; ölçeğin genelinin varyansına katkı oranı %8.04’dür. Son olarak “BarışmadaYardım” faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Bu faktöre ait maddelerin yük değerleri 0.52 ile 0.67 arasındadır. Faktörün ölçeğin geneline

ilişkin oluşturduğu öz değer 1.30; ölçeğin genelinin varyansına katkı oranı ise %7.22'dir.

Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin bulgular: Ölçeğin geçerliği için yapılan AFA sonrasında 4 faktörden meydana geldiği ortaya çıkan 18 maddelik BBTÖ'nin faktör yapılarının doğrulanması amacıyla DFA yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, gözlemlenen bazı değişkenlerin bir gizil değişkeni oluşturup oluşturmadığının ya da birçok gizil değişken arasında tanımlanan ilişkilerin var olup olmadığını tespit etmeyi amaçlayan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011: 14).

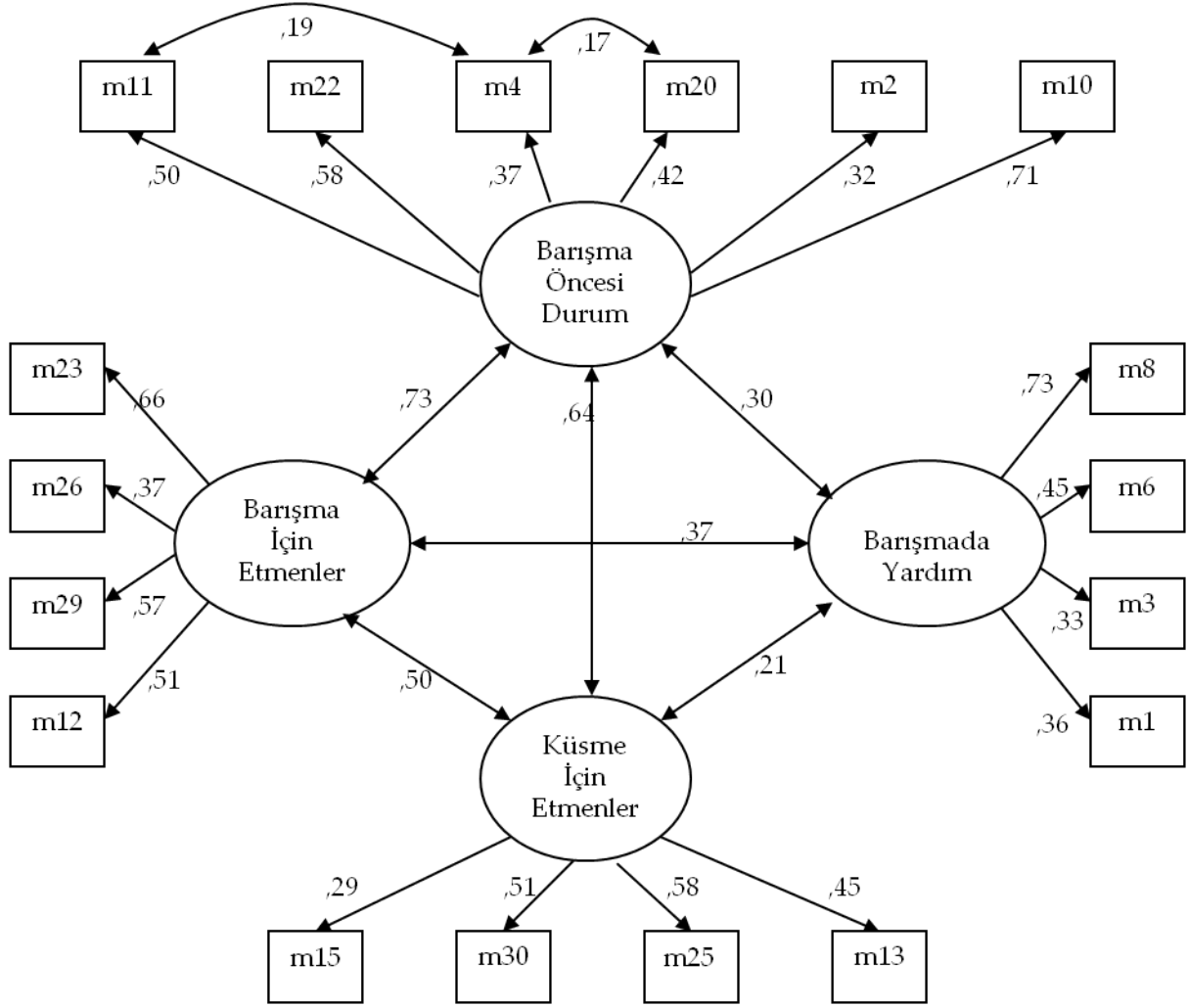
Bu amaç doğrultusunda açılımlayıcı faktör analizi için kullanılan verilerin toplandığı çalışma grubunun dışında bir çalışma grubundan elde edilen verilerle, daha önce 4 faktöre ayırıldığı tespit edilen veri setinin model uyumu test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde modelin test edilme sürecinde en az dört en fazla sekiz adet olmak üzere uyum iyiliği indeksleri kullanılmaktadır. Bunlar arasında Chisquare (Ki-kare), GFI, AGFI, CFI, RMR, IFI ve RMSEA gibi uyum indeksleri sıklıkla kullanılmaktadır (Ayyıldız ve Cengiz, 2006). BBTÖ'ne yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğe ilişkin uyum iyiliği indekslerinin bazılarının uyumunun iyi olduğu bazılarının ise kabul edilebilir uyum iyiliği taşıdığı görülmüştür. Ayrıca "Barışmanın, arkadaş olan kişiler arasındaki bağı kuvvetlendirdiğini düşünüyorum" ile "Küs olduğum kişinin yardıma ihtiyacı olduğunda onunla barışmayı beklemeden yardım ederim" arasında ve "Barışmanın, arkadaş olan kişiler arasındaki bağı kuvvetlendirdiğini düşünüyorum" ile "Barışmanın erdemli bir davranış olduğunu düşünüyorum" maddeleri arasında yapılacak bağlantının ki-karede düşüş sağlayacağı ve uyum iyiliği indekslerinde daha da iyi uyuma sebep olacağı ortaya çıkmıştır. Ki-kare değerindeki düşüş ve uyum iyiliği değerlerindeki uyumun artışı, söz konusu ilişkinin modele eklenmesi durumunda, modelin veriye uyumu açısından ortaya çıkacak olan iyileşmeyi göstermektedir (Şimşek, 2007). Meydan ve Şeşen'e (2011) göre bu iyileştirmeler belirtilen maddelerin aynı boyutu ölçebileceği, aynı anlama gelmiş olabileceği ya da bu maddelerin farklı çalışmalarda bir birilerinin yerine kullanılabilmesi gibi kuramsal temele dayandırılmalıdır. Bu bağlamda bu çalışmada yapılan iyileştirmelerin aynı boyutu ölçtüğü ve kısmen de aynı anlamda kullanılacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak yukarıda belirtilen maddelerin ilişkilendirilmesi sonucu modelde modifikasyon yapılmış ve modifikasyon yapılan model yeniden teste tabi tutulmuştur. Yukarıda belirtilen maddeler arasındaki ilişkilendirme yapıldıktan sonraki modele 2. Model, maddeler arasındaki ilişkilendirme yapıldıktan sonraki modele 2. Model denmiş ve her iki modele ait uyum indeksleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçeğe İlişkin Modellerin Uyum İndeksleri

Model Adı	χ^2/sd	GFI	AGFI	CFI	RMR	RMSEA
1. Model	1.59	.91	.88	.86	.034	.051
2. Model	1.51	.92	.89	.88	.034	.048

Tablo 2'de görüldüğü üzere, önerilen ilişkilendirmeler sonucunda uyum indekslerinde belirli artışların olduğu görülmüştür. Uyum indekslerine baktığımızda; χ^2/sd oranı 1,51 ($\chi^2=191,831$, $sd= 127$, $p<.001$), GFI=.92, AGFI=.89, CFI=.88, RMR=.034ve RMSEA=.48 olduğu görülmektedir. Buna göre χ^2/sd oranının 3'ün altında olması mükemmel düzeyde uyuma işaret etmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Öte yandan GFI değerinin, .90'dan yüksek olması, RMR ve RMSEA değerlerinin ise .05'den düşük çıkması model-veri uyumunun olduğunu işaret etmektedir (Aytaç ve Öngen, 2012; Duyan ve Gelbal, 2008; Özabacı, 2011). Modele ait AGFI değerinin .89, CFI değerinin .88 olarak uyum göstermesi modele ait kabul edilebilir uyum seviyesinin sağlandığının ölçütü olarak gösterilebilir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010; Gülbahar ve Büyüköztürk, 2008; Meydan ve Şeşen, 2011). Diğer bir ifade ile ortaya konan model, belirlenen faktörlerin elde edilen veriler tarafından doğrulandığını

göstermektedir. Aşağıdaki şekilde yer alan modelde, BBTÖ'nin faktörleri ve bunları oluşturan maddeler arasındaki ilişkiye dair t-değerleri verilmiştir.

Şekil 1. Ölçeğin faktöriyel modeli ve faktör-madde ilişkisine dair t-değerleri

Tablo 3. Bireysel Barışa Yönelik Tutum Ölçeğinin (BBYTÖ) Toplam Puan ve Faktörlerine İlişkin Korelasyon Matrisi, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	1	2	3	4	\bar{X}	SS
Barışma Öncesi Durum	1				16,05	2.16
Barışma İçin Etmenler	.43**	1			8,20	2.05
Küsmeye İçin Etmenler	.34**	.30**	1		9,76	1.85
Barışmada Yardım	.15*	.15*	.12	1	6.94	1.95
BBYTÖ Toplam Puan	.75**	.72**	.65**	.53**	40.96	5.31

Tablo 3'de BBTÖ'nin faktörleri arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde; barışma öncesi durum alt boyutunun barışma için etmenler ve küsmeye için etmenler alt boyutu ile pozitif yönde düşük ilişki, barışmada yardım alt boyutuyla pozitif yönde zayıf ilişki gösterdiği görülmektedir. Diğer taraftan barışma için etmenler ile küsmeye için etmenler alt boyutları arasında pozitif yönde düşük ilişki varken barışma için

etmenler ile barışmada yardım alt boyutu arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. Son olarak küsme için etmenler alt boyutu ile barışmada yardım alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Ölçeğin barışma öncesi durum ve barışma için etmenler alt boyutu ile BBYTÖ'nin toplam puanı arasında pozitif yönde kuvvetli, küsme için etmenler ve barışmada yardım alt boyutları ile pozitif yönde orta düzeyli bir ilişki bulunmaktadır.

Madde Ayırt Ediciliği

Madde ayırt ediciliğinde, madde toplam korelasyonu yöntemine göre faktörlerdeki her bir maddeden elde edilen puanlar ile maddelerin ait olduğu faktörden elde edilen toplam puan arasındaki korelasyonlar hesaplanarak faktörlerin madde ayırt edicilik düzeyleri test edilmiştir. Faktörlerde yer alan her bir madde için elde edilen madde-faktör korelasyon değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Korelasyon Analizi (Madde-Faktör Puanları Arasında)

F1		F2		F3		F4	
<i>Barışma Öncesi Durum</i>		<i>Barışma İçin Etmenler</i>		<i>Küsme İçin Etmenler</i>		<i>Barışmada Yardım</i>	
Maddeler	r	Maddeler	r	Maddeler	r	Maddeler	r
11	.64**	23	.75**	15	.57**	8	.69**
22	.67**	29	.71**	13	.61**	6	.61**
4	.62**	26	.61**	30	.70**	3	.64**
20	.63**	12	.63**	25	.69**	1	.64**
2	.47**						
10	.69**						

N=223; **=p<.001

Tablo 4'de görüldüğü üzere madde test korelasyon katsayıları barışma öncesi durum faktörü için 0.47 ile 0.69; barışma için etmenler faktörü için 0.61 ile 0.75; küsme için etmenler faktörü için 0.57 ile 0.70; barışmada yardım faktörü için ise 0.61 ile 0.69 arasında değişmektedir. Her bir madde, faktörün geneli ile anlamlı ve pozitif ilişki içerisindedir (p<0.001). Tabloda görülen katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısıdır. Bunlar, faktörün tamamı ile tutarlılığını; yani her bir faktörün ölçeğin ölçmek istediği şeyi ölçebilme düzeyi hakkında bilgiler vermektedir (Özguven, 2011; Korkmaz ve Yeşil, 2011; Yüksel, 2009).

Aynı zamanda ölçeğin amacına hizmet edebilirlik düzeylerinin testi için her bir madde ile o madde puanının çıkarılarak hesaplanan faktörün toplam puanı arasındaki düzeltilmiş korelasyonlar da hesaplanmış ve aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Korelasyon Analizi (Madde-Faktör Puanları Arasında Düzeltilmiş)

F1		F2		F3		F4	
<i>Barışma Öncesi Durum</i>		<i>Barışma İçin Etmenler</i>		<i>Küsme İçin Etmenler</i>		<i>Barışmada Yardım</i>	
Maddeler	r	Maddeler	r	Maddeler	r	Maddeler	r
11	,47	23	,48	15	,27	8	,39
22	,46	29	,40	13	,34	6	,33
4	,40	26	,30	30	,36	3	,29
20	,40	12	,35	25	,32	1	,26
2	,26						
10	,48						

N=223

Tablo 5'de görüldüğü üzere her bir faktörde yer alan her bir maddenin ait olduğu faktör ile kendisi arasındaki düzeltilmiş korelasyon katsayıları 0.26 ile 0.47 arasında değişmektedir. Bu katsayıların 0.20'den yüksek olması bir maddenin, ait olduğu faktörün amacına hizmet edebildiği anlamına gelmektedir

(Büyüköztürk, 2010; Özgüven, 2011; Tavşancıl, 2010). Buna göre Tablo 5'deki faktörler altındaki maddelerin korelasyon katsayılarının 0.20'den yüksek olduğu görülmektedir.

BBYTÖ'nin Güvenirliğine İlişkin Yapılan Analizler

BBYTÖ'nin güvenirligi, iç tutarlılık analizleri ve test-tekrar test yöntemleri kullanılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirligine ilişkin yapılan işlemler aşağıda sunulmuştur.

İç Tutarlılık Düzeyi ve Test-Tekrar Test Yöntemi

BBYTÖ'nin güvenirligi faktörlere göre ve bütün olarak güvenirlilik analizleri yapılarak ortaya konmuştur. Aşağıdaki tabloda yer alan formüller kullanılarak her bir faktöre ve ölçeğin geneline ilişkin güvenirlilik analizi hesaplanmıştır.

Tablo 6. BBYTÖ'nin Tamamına ve Faktörlerine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	<i>Madde Sayısı</i>	<i>İki Eş Yarı Korelasyonları</i>	<i>Sperman Brown</i>	<i>GuttmanSplit-Half</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>
Barışma Öncesi Durum	6	.52	.68	.68	.68
Barışma İçin Etmenler	4	.46	.63	.63	.60
Küsme İçin Etmenler	4	.38	.50	.49	.53
Barışmada Yardım	4	.33	.50	.49	.52
Genel	18	.42	.59	.59	.73

Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere yukarıdaki analizler bağlamında ulaşılan değerler BBYTÖ'nin güvenilir bir ölçek olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü bazı araştırmacılar (Kayış, 2010; Şencan, 2005) Cronbach's Alpha katsayısına bakarak ölçek hakkında güvenirlige ilişkin bir yargıya varılabileceğini belirtmektedir ve ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısının .40 - .60 arasında olmasının düşük ama kabul edilebilir, .60-.80 arasında olmasının ise oldukça güvenilir şekilde nitelendirmektedir. Bu bağlamda ölçeğe ait iki faktör .60-.80 arasında bir değer olarak oldukça güvenilir, diğer iki faktör ise .50'nin üzerinde değer olarak kabul edilebilir düzeyde bir güvenirlige sahiptir denebilir.

Ölçeğin güvenirligine ilişkin uygulanan diğer bir yöntem ise test-tekrar test işlemidir. BBYTÖ çalışma grubundaki 173 katılımcıya ilk uygulamadan üç hafta sonra ikinci kez uygulanmıştır. Güvenirlilik için kullanıldığı bilinen test-tekrar test yöntemi ile hem birinci hem de ikinci defa uygulanan ölçeklerden hesaplanan güvenirlilik katsayısı $r=.77$ olarak bulunmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma ortaokulda sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bireysel barışa yönelik tutumlarını belirlemede kullanılacak bir tutum ölçeği geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik düzeyleri 213 öğrencinin katıldığı alan çalışmasıyla test edilmiştir. Çalışma 7 aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar; (1) bireysel barışa ilişkin alanyazın incelemesi, (2) ölçek maddelerinin oluşturulması, (3) maddelere ilişkin içerik geçerliliğinin kontrolü, (4) madde ayırt edicilik özelliği (madde toplam ve düzeltilmiş korelasyonları), (5) yapı geçerliği a) açımlayıcı faktör analizi, b) doğrulayıcı faktör analizi, (6) ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyonların incelenmesi (7) Güvenirlilik analizleri; a) iç tutarlılık analizi ve b) test tekrar test yöntemidir.

Ölçeğin madde-faktör toplam ve düzeltilmiş korelasyonlarında elde edilen korelasyon katsayıları .20'nin üzerindedir. Ayrıca tüm maddelerin istatistiksel olarak manidar olduğu görülmüştür. Ölçekteki maddelere ait korelasyon katsayısının; .21-.40 arasında değer alması söz konusu maddelerin, öğrenci cevaplarına göre ayırt ediciliğinin iyi olduğunun .41 ve üstünde değer almalarının ise ayırt edicilik açısından çok iyi madde olarak değerlendirilmede bir ölçüt olarak görüldüğü söylenebilir (Şencan, 2005). Ayrıca maddelere ait korelasyon katsayısının .20'den yüksek olması o maddelerin, ilgili faktörün amacına anlamlı düzeyde hizmet edebildikleri anlamında değerlendirilmekte ve her maddenin katsayılarının ölçeğin bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile faktörlerin ölçeğin amacına hizmet edebilme düzeyini göstermektedir (Büyüköztürk, 2010; Korkmaz ve Yeşil, 2011; Tavşancıl, 2010; Yüksel, 2009). Yapılan bu çalışmada, ölçekteki maddelerin tamamının .21'in üzerinde, bir kısmının ise .41'in üstünde değer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda geliştirilen ölçekteki maddelerin tamamının ayırt edicilik güçlerinin iyi, bir kısmının ise çok iyi olarak değerlendirilebilecek kapsamda olduğu söylenebilir.

Yapı geçerliliğinin testi için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek; "Barışma Öncesi Durum", "Barışma İçin Etmenler" , "Küsme İçin Etmenler" ve "Barışmada Yardım" olmak üzere dört alt boyutta toplanmıştır. Dört alt boyuttaki maddelerin faktör yükleri .40 ve .70 arasında değişmektedir. Büyüköztürk'e (2010) göre bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme var ise, bu bulgu, o maddelerin birlikte yapıyı ölçtüğü anlamına gelir. Faktör yük değerlerinin .40 ve daha üstü olması bu seçim için iyi bir ölçü olarak sayılabilir. Öğrencilerin bireysel barışa yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla oluşturulan ölçeğin alt boyutları incelendiğinde; her bir alt boyut için değerlerin .40'ın altında olmaması açımlayıcı faktör analizinin geçerliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, ölçeğin dört faktördeki özdeğeri 8.15 ve açıklanan toplam varyans yüzdesi 45.28'dir. Alanyazında birden fazla boyuta sahip ölçeklerde açıklanan toplam varyans oranının %40-60 arasında olmasının ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlandığının kanıtı olduğu söylenmektedir (Scherer, Wiebe, Luther ve Adams, 1988 Akt; Tavşancıl, 2010).

Çalışmada yapılan diğer bir yapı geçerliliği çalışması, doğrulayıcı faktör analizinde, ölçmek için oluşturulan modele uygun ki-kare (χ^2) değeri ve istatistiki anlamlılık düzeylerinin ölçümüdür ($\chi^2=191,831$, $sd= 27$, [$\chi^2/sd=1,51$]). Ki-kare testi modelle veri arasındaki uyumun testi olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda ki-kare testi, ortaya konulan model ile gözlenen değişkenlere ait kovaryans yapısında ortaya çıkan modelin farklılık gösterip göstermediği hipotezini test etmede fikir vermektedir. Ki-kare değeri küçük olarak bulunduğu sürece ortaya konulan model ile gözlenen değişkenlere ait kovaryans yapısındaki uyuşmanın olduğuna, büyük olması durumunda ise uyuşmanın olmadığına karar verilir. Ayrıca bu değer bir farklılık değeri olduğundan ki-karenin anlamlı olması modellerin birbirleriyle anlamlı şekilde farklılaştığının da bir göstergesidir. Dolayısıyla ki-karenin 3'ün altında değer alması mükemmel uyumun bir göstergesidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010; Meydan ve Şeşen, 2011; Şimşek, 2007).

Öte yandan modele ait uyum istatistiklerinden olan GFI değerinin .90'dan yüksek olması, RMR ve RMSEA değerlerinin ise .05'den düşük çıkması model-veri uyumunun olduğunu işaret etmektedir (Scherelleh-Engel, Moosbrugger, ve Müller, 2003; Duyan ve Gelbal, 2008). Modele ait AGFI değerinin .89, CFI değerinin .88 olarak uyum göstermesi modele ait kabul edilebilir uyum seviyesinin sağlandığının ölçütü olarak gösterilebilir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010; Gülbahar ve Büyüköztürk, 2008; Meydan ve Şeşen, 2011). Bir başka ifade ile elde edilen bu model, faktörlerin veriler tarafından doğrulandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizin sonucunda elde edilen faktör yük değerleri .29 ile .73 arasında olup istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bu değerlerin açımlayıcı faktör analizinden elde edilen madde faktör yük değerleri ile birbirlerine yakın değerler olması ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanmasına işaret etmektedir (Baloğlu, Karadağ ve Karaman, 2008).

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin ortaya çıkan bilgilere bakıldığında; ölçeğin alt boyutlarına ait Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla; Barışma Öncesi Durum için .68, Barışma İçin Etmenler için .60, Kusme İçin Etmenler

.53 ve Barışmada Yardım için .52 olarak saptanmıştır. Yukarıda verilen güvenilirlik katsayıları çerçevesinde elde edilen bilgilere göre BBTÖ'nin güvenilirlik özelliğine sahip bir ölçek olduğu söylenebilir. Çünkü bazı araştırmacılar (Kayış, 2010; Özgüven, 2011; Şencan, 2005) Cronbach's Alpha katsayısına bakarak ölçek hakkında güvenilirliğe ilişkin bir yargıya varılabileceğinden söz etmektedirler ve ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısının .40-.60 arasında olmasının düşük ama kabul edilebilir güvenilirlik özelliği, .60-.80 arasında olmasının ise oldukça güvenilir özellik olarak nitelendirmektedirler. Bu bağlamda ölçeğe ait iki faktör .60-.80 arasında bir değer olarak oldukça güvenilir, diğer iki faktörde ise .50'nin üzerinde değer olarak kabul edilebilir bir güvenilirliğe sahip olarak değerlendirilebilir. Ayrıca ölçeğe ait diğer bir güvenilirlik analizi test-tekrar test yöntemidir. Üç hafta arayla ikinci defa yapılan uygulama sonrası uygulamalar arası elde edilen güvenilirlik korelasyon katsayısı $r = .77$ olarak saptanmıştır. Bu bulgu da ölçeğe ait belirlenen güvenilirliğin yüksek olduğunun kanıtıdır.

Sonuç olarak bu çalışmada ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarını ölçebilecek onsekiz maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekteki maddelerin ifade ettiği her bir düzeyi ölçmek için 3'li Likert tarzında bir ölçek kullanılmıştır. Maddeler "Katılmıyorum", "Kararsızım" ve "Katılıyorum" şeklinde, sırasıyla 1'den 3'e doğru puanlanmaktadır. BBTÖ'nin tamamına yönelik bir değerlendirme düşünüldüğünde ölçeği oluşturan olumsuz maddelerin tersten puanlanması gerekmektedir. Ölçeğin tamamından elde edilecek minimum puan 18 maksimum puan ise 54'dür. Ölçeğin, ortaokul öğrencilerinin bireysel barışa yönelik tutumlarını değerlendirme sürecindeki araştırmalara katkı sağlayacak bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir. Ancak ölçek farklı örnekleme ait gruplara uygulamak istendiğinde ölçeğe ait geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin uygulayıcılarca tekrardan yapılması önerilmektedir.

Kaynakça / References

- Aytaç, M. & Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi, *İstatistikçiler Dergisi*, 5, 14-22.
- Ayyıldız, H. & Cengiz, E. (2006). Pazarlama modellerinin testinde kullanılabilir yapısal eşitlik modeli (YEM) üzerine kavramsal bir inceleme, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 63-84.
- Balkıs, M.; Duru, E. & Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumların özyeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağlılık duygusu ile ilişkisi, *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Baloğlu, N.; Karadağ, E. & Karaman, H. (2008). Stratejik planlama tutum ölçeği: Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi çalışması, *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri*, 8(2), 407-437.
- Barash, D. P. & Webel, C. P. (2009). *Peace and conflict studies*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Bickmore, K. (1997). *Teaching conflict and conflict resolution in school:(Extra-) Curricular considerations*. Paper presented at Connections International Social Studies Conference. July. ERIC Document. No: ED421587.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.

- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, (12.Baskı). Ankara: Pegem.
- Çetin, H. (2011). Ergenler için şiddete yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *İlköğretim Online*, 10(1), 68-79.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.
- Çoşkun, Y. (2012). *İlköğretim programlarında barış eğitimi ve barış eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Demir, S. (2011). Türkiye’de barış eğitimine bakış: tanımlar, zorluklar, öneriler: Nitel inceleme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1727-1745.
- Duyan, V. & Gelbal, S. (2008). Barnett çocuk sevme ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması, *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 40-48.
- Erkman, F. (2013). Barış kültürü. Çalışma, Barış Kültürü ve Eğitimi Çalıştayında sunulmuştur. <http://yekuv.org/kitap.pdf>, 04 Ocak 2016 tarihinde edinilmiştir.
- Galtung, J. (1967). Theories of peace: A synthetic approach to peace thinking. Retrived on 04 01 2016 from https://www.transcend.org/files/Galtung_Book_unpub_Theories_of_Peace_-_A_Synthetic_Approach_to_Peace_Thinking_1967.pdf.
- Gülbahar, Y. & Büyüköztürk, Ş. (2008). Değerlendirme tercihleri ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 148-161.
- Harris, I. M. (2000). Peace-building responses to school violence, *Bulletin: The National Association of Secondary School Principals*, 84(614), 5-24.
- Harris, I. M. (n.d.). Peace education: Definition, approaches and future directions. Peace Literature and Art, Vol.1. University of Wisconsin- Milwaukee. Retrived on 09.01.2016 from <http://www.eolss.net/samplechapters/c04/e1-39a-06.pdf>.
- Harris, I. M.; Glowinski, J. & Perleberg, N. (1998). Factors that promote implementation of peace education training. Peace Education Miniprints, No. 94. ERIC Document. No: ED429898.
- Haskan, Ö. & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 165-177.
- İmamoğlu, H. V. & Bayraktar, G. (2014). Türk ve Macar üniversite öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algılarının karşılaştırılması, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 20-44.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). *Günümüzde insan ve insanlar*, İstanbul: Evrim.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2010). Üniversite öğrencilerinin ulusal ve uluslararası barışa ilişkin görüşleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(2), 27-49.
- Kayış, A. (2010). Güvenilirlik analizi (Reliability analysis)., Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı), (ss. 401-419). Ankara: Asil
- Kenya Ministry of Education Science and Technology, (2014). *Education sector policy on peace education (online version)*. Retrived on 05.01.2016 from http://www.adeanet.org/portaltv2/en/system/files/peace_education_policy_0.pdf

Kerem, E. A. & Kamaraj, I. (2006). Erken çocukluk dönemi 'barış' değerine evrensel bir bakış III. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-92.

Kılcan, B. (2016). Öğrencilerce; küsmek, barışmak ve barış eğitimi, *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(3), 193-210.

Korkmaz, Ö. & Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Bağlantıda].8: 2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com><http://www.insanbilimleri.com>*

LaSeur, M. (2005). *Francelia Butler's contribution to peace education: Peace games a curriculum for teaching peace through play*. Yayınlanmamış doktora tezi. University of Texas at Austin, Faculty of the Graduate school, USA.

Mardin, N. B. (2013). *Barış eğitimi*. Çalışma, Barış Kültürü ve Eğitimi Çalıştayında sunulmuştur. <http://yekuv.org/kitap.pdf>, 04 Ocak 2016 tarihinde edinilmiştir.

Meydan, C. H. & Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Genelge no: 2006 /26. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Nisan 2016'da http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2006_26.html sitesinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2009). Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması, Genelge no: 2009/09. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Nisan 2016'da https://drive.google.com/folderview?id=0B3q04ArEN9ikMzRkODJhNzUtMmJjNy00ZTViLTg3ODAtZjc2MzQyZTBINzRk&usp=drive_web&ddrp=1&hl=tr# sitesinden erişildi.

Özabacı, N. (2011). İlişki niteliği ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167.

Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM.

Page, J. (2008). *Peace education: Exploring ethical and philosophical foundations*. Charlotte: Information Age.

Sağkal, A. S. (2011). Barış eğitimi programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barışa ilişkin görüşleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Sağkal, A. S. (2015). Barış eğitimi programının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları, sosyal problem çözme becerileri ve sınıf iklimi üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Sağkal, A. S.; Türnüklü, A. & Totan, T. (2012). Kişilerarası barış için empati: Barış eğitiminin empati becerilerine etkileri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1447-1460.

Schermelleh-Engel, K.; Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures, *Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel.

Tillman, D. (2014). *8-14 yaş grubu öğrencileri için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri* (V. Aktepe Çev. Ed.). Konya: Eğitim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] Araştırma Komisyonu (2007). Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337,343,356,357) Esas Numaralı Meclis Araştırma Komisyon Raporu. Nisan 2016'da <http://www.sck.gov.tr/Tbmm/%C3%87ocuklarda%20ve%20Gen%C3%A7lerde%20Artan%20C5%9Eiddet%20E%C4%9Filimi%20%20B%C3%B6l%C3%BCm%20I.pdf>, sitesinden erişildi.

Yıldıran, G. (2013). *Barış, eşitlik, hakkaniyet, adalet*. Çalışma, Barış Kültürü ve Eğitimi Çalıştayında sunulmuştur. <http://yekuv.org/kitap.pdf>, 04 Ocak 2016 tarihinde edinilmiştir.

Yılmaz, H. (2003). *Din eğitimi ve sosyal barış*. İstanbul: İnsan.

Yılmaz, H. (2007). Ortaöğretim 'Din kültürü ve ahlâk bilgisi' dersi programının barış eğitimi açısından değerlendirilmesi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu*, (ss. 697-713). İstanbul: DEM.

Yüksel, S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin informal etkileşimleri ve akademik başarılarıyla ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 119-127.

Yumuşak, A. & Şahin, R. (2014). Flörtte şiddete yönelik tutum ölçeklerinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 233-252.